

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

31-ste JAARGANG, NUMMER 5/6, MEI/JUNI 1995

ISSN 1381-5199

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redaktie en administratie:
Schouw 48-11
8232 BD Lelystad
Postgiro 30 76 95

WAT KLASSEBEWUSTZIJN IS EN WAT KLASSEBEWUSTZIJN NIET IS

DE traditionele arbeidersbeweging - die wij bij voorkeur, ter onderscheiding van 'de nieuwe beweging der arbeiders', de 'oude arbeidersbeweging' noemen - heeft er min of meer van het begin af aan een merkwaardige opvatting op na gehouden over dat, wat zij voor klassebewustzijn hield. Een arbeider - er werd altijd uitsluitend van 'klassebewuste arbeiders' gesproken - was klassebewust, zo meende en verklaarde zij, wanneer hij of zij zich 'socialist' kon noemen, dat wil zeggen wanneer hij of zij min of meer de opvattingen deelde van een bepaalde, zich eveneens 'socialistisch' noemende partij of groep, zich daarbij aansloot maar liever nog op zo'n partij stemde bij landelijke, regionale of plaatselijke verkiezingen, lid was van een vakbond die met zulk een groep sympathiseerde en zich abonneerde op de door bond of partij uitgegeven bladen.

Een arbeider of arbeidster van wie iets dergelijks niet gezegd kon worden heette *n i e t k l a s s e b e w u s t* en die moest klassebewust *g e m a k t* worden. Die diende als het even kon boeken te lezen, maar op zijn minst brochures en daar moest nodig mee gepraat worden. Bij dat alles werd en wordt nog steeds uitgegaan van een verkeerde opvatting van wat klassebewustzijn is, een opvatting die hierom verkeerd is, dat zij berust op een grondig misverstand omtrent het menselijk bewustzijn.

Om zich ergens van bewust te zijn moet er iets wezen, niet iets abstracts, maar iets concreets. Van iets abstracts kan men eventueel kennis nemen, van iets dat niet concreet is, is men zich niet bewust. Men is zich bewust dat het onweert wanneer men de bliksem ziet, de donder hoort rollen en de regen speurt, maar men is zich niet *b e w u s t* van de elektrische ladingen in de donkere wolkenmassa's. Daarvan kan men uiteraard *w e e t* hebben, maar dat is iets anders.

Bewustzijn berust op ervaring. Het bewustzijn is niets meer of minder dan het bewuste dagelijkse *z i j n* en het dagelijkse zijn is de werkelijkheid van het levensproces en van het leven. Een maatschappelijk wezen als de mens heeft een maatschappelijk bewustzijn. Voor hem bestaat het *z i j n* uit de wijze waarop hij voorziet in zijn onmisbare levensbehoeften, uit z'n positie in de samenleving, wat - in een ontwikkelde maatschappij - wil zeggen uit zijn plaats in het productieproces. In een klassenmaatschappij kan het bewuste zijn, anders gezegd het bewustzijn, alleen maar klassebewustzijn wezen.

In een klassenmaatschappij heeft elkeen klassebewustzijn, maar doordat het zijn van de een niet gelijk is aan het zijn van de ander, doordat de mensen niet dezelfde plaats in het productieproces of dezelfde positie in de samenleving hebben, betekent dit niet dat

iedereen een zelfde bewustzijn heeft, zich van hetzelfde bewust is. De adellijke landeigenaar heeft een ander bewustzijn dan de pachter, waar er nog landarbeiders zijn hebben die weer een ander bewustzijn dan de boer en de kapitalistische ondernemer heeft een ander bewustzijn dan zijn arbeiders.

Daar het bewustzijn van een arbeider diens bewuste zijn is, betekent dit, dat hij er zich van bewust is dat hij tot een bepaalde klasse behoort om de eenvoudige reden dat de omstandigheden waaronder hij opgroeit hem dat van jongsaf aan dagelijks bijbrengen. Die omstandigheden zijn: de verhoudingen in het gezin; het soort onderwijs dat hij krijgt alsmede het soort onderwijs dat hij niet krijgen kan; de dingen waarover hij beschikt en die welke hij zich ontfangen moet; het werk waarmee hij, als hij niet werkloos is, zijn brood verdient; de manier waarop anderen uit de samenleving hem bejegenen; zijn volslagen gemis van enige werkelijke invloed op de gang van zaken en nog veel meer van dat soort dingen.

Dit klassebewustzijn, waaraan het geen enkele arbeider ontbreekt, heeft niets te maken met een politiek bewustzijn, niets te maken met politiek inzicht of politiek verstand, dat de oude arbeidersbeweging de uitgebuite en onderdrukte klasse wilde geven en nog steeds meent te moeten geven. Waarmee het klassebewustzijn onlosmakelijk verbonden is, dat is *klasse-instinct*.

Over het grote onderscheid tussen klasse-instinct en verstand van politiek schreef meer dan anderhalve eeuw geleden Karl Marx een behartenswaardig woord, waaraan de traditionele arbeidersbeweging nauwelijks aandacht heeft geschonken, om niet te zeggen geen aandacht heeft willen schenken. Hij betoogde ¹, dat verstand van politiek een kennis vooropstelt die een doorsnee arbeider zich in het algemeen niet verwerven kan, kennis die voorbehouden blijft aan meer welgestelden, die echter - juist vanwege hun positie in de samenleving - een totaal andere kijk op de maatschappij hebben dan de arbeiders, voor wie hun klasse-instinct een veel zuiverder kompas voor hun handelen is dan wat ook en wel aangezien hun belangenstrijd geen politieke strijd is maar een sociale.

Hoe meer, aldus Marx in genoemd artikel, bij de arbeiders politieke belangstelling wordt gewekt en hoe meer er politieke activiteit van hen gevraagd wordt, des te zwakker wordt hun sociaal instinct, des te verder begeven zij zich op zijpaden, des te zekerder verspillen zij hun kracht.

Bepaalde opvattingen, anders geformuleerd *ideologieën* van welke kleur ook bepalen mogelijk het handelen van individuen maar niet het handelen van klassen. Wie beweert dat de arbeiders een gebrekkig of onvoldoende ontwikkeld bewustzijn vertonen, een bewustzijn dat zij pretenderen te kunnen verbeteren, gaan er aan voorbij wat bewustzijn is en draaien de verhouding tussen denken en doen in feite om. De dagelijkse ervaringen, met inbegrip van de strijdervaringen, bepalen het denken. Niet een bepaalde wijze van zien is de voorwaarde voor de strijd, maar de in de strijd opgedane ervaringen leiden tot zekere zienswijze.

Voor andere klassen in de samenleving geldt dat net zo. Maar omdat hun maatschappelijke positie uiteraard anders is dan die van de arbeiders zijn zij zich derhalve van een andere werkelijkheid bewust en hebben zij bijgevolg een *ander* bewustzijn. Zij hebben geen verkeerde kijk op de werkelijkheid, maar de enig mogelijke kijk die hun werkelijkheid hun biedt. Voor zover het om leden van de heersende klasse en hun in-

1) Karl Marx, Kritische Randglossen zu dem Artikel *Der König von Preussen und die Sozialreform* . . . , MEW, Bd. I, blz. 406/407.

tellektuele dienaren en vertegenwoordigers gaat, leert hun die werkelijkheid dat zij ook echt heersen moeten en hun ideologie behelst derhalve de 'kunst' van het heersen, dat wil zeggen de politiek. Zich die kunst eigen te maken is de door hen uitgebuite en beheerste arbeidersklasse niet zonder meer gegeven en ligt niet op haar weg. Slechts in een periode waarin bepaalde beperkte belangen van de arbeiders nog via de politiek behartigd kunnen worden en - toegegeven: niet onbelangrijke - verbeteringen nog langs politieke weg tot stand kunnen worden gebracht, is er een rol weggelegd voor intellectuelen, die zich als woordvoerders van de arbeiders hebben aangediend en die, tengevolge van hun maatschappelijke positie, enig verstand van politiek hebben, zoals dat heet.

Om terug te keren tot de arbeidersklasse: zij die er toe behoren hebben zonder uitzondering, gelijk welk ander individu van een andere klasse in de klassenmaatschappij ook, een klassebewustzijn. Dat zij zich onder bepaalde omstandigheden niet allemaal op dezelfde wijze gedragen, verandert daaraan niets. Niettemin valt een bijzonder individueel belang niet altijd samen met het algemene klassebelang. Een politieke partij of een voorhoedegroep die arbeiders 'gebrek aan klassebewustzijn' verwijt omdat ze niet zó handelen als ze volgens de partij- of groepsideologie zouden moeten handelen, slaat de plank mis. En d à t de woordvoerders van dergelijke partijen of groepen wat dit betreft de plank mis slaan komt veelal hierdoor, dat ze niet als arbeiderskind zijn geboren, dat ze wel een radicale ideologie aanhangen, maar géén arbeidersbewustzijn hebben, noch hetzelfde klasse-instinct dat een arbeider ook dan heeft wanneer dat instinct sluimert.

Het is waar, dat er bij hoge uitzondering arbeiders zijn - het bekendste voorbeeld is 'de miljonair geworden ex-krantenjongen' - die precies zó denken als de heersende klasse. Maar deze uitzonderingen vormen geen uitzondering op de regel, dat het handelen het denken en het bewustzijn bepaalt. Het is hun maatschappelijke praktijk en de met moeite verworven andere plaats in de samenleving die tot een verandering in hun denken, tot een ander klassebewustzijn heeft geleid. De arbeider in kwestie waarvan we hier spreken heeft opgehouden arbeider te zijn.

Een van ons kwam op zekere dag in de trein tegenover een goede bekende te zitten. Er werd die dag en reeds gedurende voorafgaande dagen door arbeiders van een bepaald bedrijf gestaakt. En over die staking ging weldra het gesprek. De bekende vond het maar niks en liet zich over de stakers in weinig vleierende bewoordingen uit. "Je bent zeker baas geworden!", zei onze makker. Het was zo!

Toen er in april 1955 gestaakt werd door het Amsterdamse gemeentepersoneel stond er in een van de Amsterdamse straten een gemeentelijke glazenwasser hoog op een ladder, druk bezig met het poetsen van de ramen. Een passerende werkman keek geërgerd omhoog. "Hé, glazenwasser", riep hij, "wat maak je me nou!" De bedoeling drong meteen tot het (klasse) bewustzijn van de glazenwasser door. Zijn klasse-instinct verloochende zich niet. Zo snel als hij maar kon liet hij zich langs de ladder naar beneden glijden en hij nokte af.

Deze twee voorvallen illustreren zo duidelijk als het maar kan wat wij hierboven uiteengezet hebben. Wat de glazenwasser betreft: om persoonlijke redenen mag hij aanvankelijk niet aan de staking hebben deelgenomen, er was weinig voor nodig om hem zijn persoonlijk belang bij het klassebelang achter te doen stellen.

Een ander voorval, van geheel andere aard, is niet minder illustratief. Het gebeurde lang geleden en wij putten uit onze herinnering. Het gebeurde nadat er op een van de vooroorlogse werkverschaffingsobjecten in Drente het werk was neergelegd. De toen-

malige C.P.H. ('Communistische Partij Holland') probeerde de staking naar andere werkverschaffingsobjecten in de provincie uit te breiden en verspreidde daar voor dat doel pamfletten, maar zonder ook maar enig resultaat. Gebrek aan klassebewustzijn? Dat verklaarde de C.P.H. maar daar was geen sprake van!

De nog spittende arbeiders lieten zich niet voor het karretje van de C.P.H. spannen. Al helemaal niet op grond van een pamflet waarin oncontroleerbare mededelingen werden gedaan en waaruit verder duidelijk bleek, dat het de C.P.H. om een 'succesje' voor de partij te doen was. Een paar dagen later begaven de in staking zijnde werkverschaffingsarbeiders zich geheel spontaan en zonder pamfletten in optocht naar hun nog werkende makkers. Dat was een appél aan hun klassebewustzijn dat niet kon worden misverstaan en niet kon worden genegeerd. Ook op de overige werkverschaffingsobjecten werd de schop in de grond gestoken en sloot men zich bij de staking aan.

Arbeiders strijden niet om ideologische redenen of voor partijbelangen. Wanneer dat toch min of meer zo lijkt te zijn, dan komt dat doordat men er op een of andere wijze in is geslaagd de werkelijke achtergrond van de strijd als klassebelang te maskeren. Een dergelijke maskerade komt er altijd op neer dat men van buiten af de arbeiders wat men noemt 'klassebewust' probeert te maken. Dat heeft onder bepaalde, al lang niet meer bestaande historische omstandigheden s c h i j n b a a r een tijdlang en dan nog alleen maar soms gewerkt. Het is al heel lang duidelijk dat klassebewustzijn niet iets is, dat de arbeiders als een soort 'lesje' kan worden bijgebracht of zelfs maar hoeft te worden bijgebracht. Doordat zij in de samenleving nu eenmaal een klasse vormen h e b - b e n zij, of zij zich er rekenschap van geven of niet, of zij het willen of niet, een klassebewustzijn en z i j n zij klassebewust, ook al zullen zij zich lang niet altijd van dat woord bedienen wanneer zij hun kijk op de kapitalistische maatschappij vertolken.

Wat andere klassen in onze klassenmaatschappij betreft: hun andere werkelijkheid brengt met zich mee, dat zij het bestaan van de klassen met verontwaardiging ontkennen. En dat nu is typerend voor het hen kenmerkende klassebewustzijn.

- o -

W A T Z I J N A R B E I D E R S R A D E N ?

DE VRAAG die als kop boven deze tekst is geplaatst kan op meer dan één manier worden beantwoord. Eén daarvan is deze, dat arbeidersraden de organisatievorm zijn waarvan, in een bepaalde periode der maatschappelijke ontwikkeling de arbeiders zich bedienen in hun strijd tegen de bestaande sociale verhoudingen. Organen die alle wezenskenmerken van arbeidersraden vertonen zijn, van een bepaald tijdstip af, in steeds grotere frequentie opgetreden, maar zij hebben zich niet steeds als 'arbeidersraden' aangediend, noch zijn zij als zodanig herkend. Aan het wezen van de zaak doet dat natuurlijk niets af. De Britse toneelschrijver Shakespeare wist een paar eeuwen geleden al, dat een roos precies zo zou geuren als nu, wanneer ze toevallig een andere naam zou dragen. Niet hoe de strijdorganisaties van de arbeiders door de betrokkenen zelf of door anderen worden genoemd is van belang of van betekenis, maar wat ze in de praktijk zijn of niet zijn.

Wat ze niet zijn is duidelijk. Ze zijn geen poging om bepaalde politieke of sociale idealen te verwezenlijken. Ze zijn evenmin pogingen om kunstmatig leven te blazen in zorgvuldig uitgedachte theoretische constructies. Er is geen theoreticus in heel de ar-

beidersbeweging die ooit over arbeidersraden heeft gesproken eer deze in de praktijk waren gevormd. Met idealen hebben arbeidersraden niets te maken. Zelfs indien zij - wat hoogst onaannemelijk mag worden genoemd - zich daarmee zouden willen bezighouden, dan nog zou de tijd daartoe ontbreken. Ze ontstaan overal, zowel bij de simpelste zogenaamd 'wilde' staking - meestal in de vorm van een van onderop gevormd stakingscomité - als bij omvangrijker conflicten. En zonder uitzondering dienen ze om uiterst praktische taken op te lossen waarvoor ze, door de strijd zelf, onophoudelijk worden geplaatst.

Iedere kunstmatigheid is ze vreemd. Alleen het blote feit al, dat ze telkens en telkens weer spontaan worden gevormd overal daar waar arbeiders de strijd aanbinden - in Duitsland in 1918, in 1919 en in 1920 (tijdens de Roeropstand), in Oost-Duitsland in juni 1953, in Hongarije in 1956 en het feit bovendien dat praktisch alle strijdcomités der 'wilde' stakingen op kleinere schaal precies dezelfde structuur vertonen als de beroemd gebleven voorbeelden die geschiedenis hebben gemaakt, bewijst hoezeer zij de 'natuurlijke' organisatievorm van de strijdende arbeidersklasse zijn.

Wat arbeidersraden zijn kan men slechts aan de weet komen door zeer zorgvuldig deze in de praktijk van de klassenstrijd telkens weer opduikende organisatievorm nader te bezien. Dat wat ze gemeenschappelijk hebben, wat eigen blijkt te zijn aan zo niet alle raden dan toch aan de overgrote meerderheid daarvan, dat kenmerkt ze en dat vormt het wezenlijke ervan.

De naam 'arbeidersraad' werd later in Rusland ook gebruikt voor de Raad van Arbeiders-, Boeren- en Soldatenafgevaardigden uit de revolutie van 1905. In het toenmalige St. Petersburg werd een soort van bestuursorganisatie gevormd, die zich zo noemde. Maar deze past niet in het patroon en lijkt in niets op de strijdorganisaties van later tijd.

De op een later tijdstip gevormde arbeidersraden - we spreken nu over West-Europa - ontstonden hoofdzakelijk in de bedrijven ¹. Ze werden samengesteld uit bedrijfsarbeiders. Iemands verkiezing in een arbeidersraad of een stakingscomité geschiedde (en geschiedt wat dit laatste betreft) geenszins op grond van diens politieke opvattingen. Politieke standpunten of ideologische zienswijzen zijn in een arbeidersraad of een stakingscomité geen voordeel. Want hand in hand daarmee gaan politieke meningsverschillen en de taak waarvoor een arbeidersraad of een stakingscomité zich gesteld ziet vergt de kracht van eensgezinde bedrijfs- of klassegenoten.

De Petersburgse 'arbeidersraad' was samengesteld uit de vertegenwoordigers van diverse politieke organisaties en vakbonden. Dat nam iedereen toen hoogst ernstig. Vandaag zou niemand meer een glimlach kunnen onderdrukken wanneer Stekelenburg, Westerman, Wallage, Van Mierlo en mogelijk zelfs Weisglas nog en ander zogenaamd progressief gevogelte in één en hetzelfde overkoepelend lichaam zouden zitten, dat zich als 'arbeidersraad' zou presenteren.

De sowjets die in 1917 in Rusland ontstonden leken in tal van opzichten wat hun samenstelling betreft op de Petersburgse 'arbeidersraad' uit het jaar 1905, dit in tegenstelling tot de toen eveneens gevormde fabriekscomités, waarin de arbeiders hun wil tot uitdrukking zochten te brengen. Deze verdwenen al spoedig van het toneel. Maar al snel bleek ook hoe slecht de sowjets (waarin diverse politieke stromingen vertegenwoordigd waren) pasten bij de organisatorische opvattingen van de bolsjewistische partij. Ze

1) We laten de (afwijkende) situatie in de z.g. Beierse Radenrepubliek en in Hongarije (allebei 1919) hier buiten beschouwing.

bleven weliswaar *f o r m e e l* bestaan, maar ze werden op dood spoor gerangeerd. Onder leiding van de bolsjewisten koerste het land naar het staatskapitalisme en naar de dictatuur. Daarin was voor de sowjets - ook al waren die dan geen *e c h t e* arbeidersraden - al evenmin plaats als in de westerse burgerlijke democratie.

Niettemin, wat er in de jaren kort na de eerste wereldoorlog heel kort maar hier en daar, hetzij in naam, het zij werkelijk, aan arbeidersraden gerealiseerd werd, was sindsdien niet meer te scheiden van het spontane proletarische handelen. Arbeidersraden en veel vaker nog daarmee in wezen gelijk te stellen comité's ontstonden telkens weer. Het waren organisaties van zéér beperkte levensduur die zeer concrete taken vervulden die de traditionele organisaties niet op zich wilden nemen en die ze, gezien hun positie en functie in de kapitalistische samenleving, ook niet op zich kónden nemen.

Zoals hierboven opgemerkt, de 'arbeidersraad' van Sint Petersburg en de Russische sowjets van 1917 en later kunnen, wat het wezen van de zaak betreft, niet als *e c h t e* arbeidersraden worden beschouwd. Evenmin kunnen dat de zogenaamde 'arbeidersraden' in het voormalige Joegoslavië. Weliswaar hadden deze met echte arbeidersraden gemeen, dat zij in de bedrijven functioneerden, maar ze misten iets dat voor de echte arbeidersraden en ook bij de stakingscomité's die er een primitieve vorm van zijn, buitengewoon essentieel is.

De van bovenaf gevormde 'arbeidersraden' in het voormalige Joegoslavië waren namelijk *m e d e z e g g e n s c h a p s o r g a n e n*. Ze waren niet, zoals echte raden, gevormd om beslissingen te nemen of een wil op te leggen, dat wil zeggen: niet gevormd om *z e g g e n s c h a p* uit te oefenen. En dat karakteriseert nu juist al die organen die wél als arbeidersraad te beschouwen zijn, ook dan wanneer de leden van die raden zich soms van het uitoefenen van zeggenschap en van dergelijke functies niet bewust waren.

Waardoor de echte arbeidersraden overigens gekenmerkt worden is dit, dat ze zijn samengesteld uit door de arbeiders gekozen vertrouwenslieden, die door hun kiezers terstond van hun mandaat kunnen worden ontheven wanneer de kiezers ontevreden zijn met of niet langer enig vertrouwen hebben in hun beleid. Het is dit wat men eventueel arbeidersdemocratie kan noemen. Het is, wat voor naam men er ook aan wil geven, in elk geval een ander soort democratie dan die welke in de vakbeweging wordt aangetroffen. Om een kras, maar wel typerend voorbeeld te noemen: de Britse auteur T.V. Allen heeft in een van zijn boeken statistieken gepubliceerd waaruit blijkt dat in Groot-Brittannië, waar de vakbonden zijn ontstaan, de bestuurders doorgaans generaties lang aan het bewind zijn. Wat die - en andere - vakbonden doen heeft met zélf handelen van de arbeiders niets te maken. Dat is bij de raden nu juist anders.

- o -

MET WAT VOOR METHODE ANALYSEREN

WIJ DE KLASSENSTRIJD?

DAAD & GEDACHTE is een tijdschrift waarin wij, zoveel als ons mogelijk is, ruime aandacht schenken aan de zelfstandige, dat wil zeggen de spontane strijd van de arbeidersklasse. Wij doen dat niet aan de hand van theoretische dogma's en wij baseren ons niet op onwrikbare uitgangspunten. Zo men ons vraagt, wat voor methode wij bij onze analyses hanteren, dan antwoorden wij, dat wij ons op de analyses van Marx baseren en zijn methode van onderzoek hanteren. Noch met een klakkeloos herhalen van zijn

stellingen of conclusies, noch met dogmatiek heeft dat ook maar iets te maken. We kijken niet achterom naar de conclusies van Marx, we richten onze ogen - net als hij deed - op de klassenstrijd die rondom plaats vindt.

De klassenstrijd is niet iets die in ons hoofd gebeurt, hij wordt gevoerd in de maatschappij en het gaat ons om de manier waarop hij gevoerd wordt in de maatschappij van nu. Deze strijd tegen de uitbuiting en de onderdrukking door de heersende klasse vertoont nu eens deze, dan weer die vorm. Gisteren werd hij zus gevoerd, vandaag zó en morgen op weer een andere wijze. De achtergrond, de reden dat er van klassenstrijd sprake is, mag wat het wezen daarvan betreft onveranderd dezelfde zijn, bijzonderheden verschillen, de vormen wisselen. Soms springt dat in het oog, soms allerm minst.

Behalve acties die zich aan niemand's waarneming onttrekken omdat ze spectaculair dan wel omvangrijk zijn of niet weinig inbreuk maken op de 'normale' gang van zaken, is er ook nog zoiets als het voor niet direkt betrokkenen nauwelijks zichtbare verzet. Daartoe behoort bijvoorbeeld de weerstand binnen de muren van het bedrijf of de fabriek. Die weerstand is soms de moeilijk te definiëren of te beschrijven. Hij neemt soms in alle of slechts in enkele opzichten de vorm van sabotage aan. Maar dit alles, hoe onzichtbaar doorgaans ook, moet niettemin wel degelijk tot het klasseverzet worden gerekend.

Dogmatici en zij die niet verder kijken dan het verleden hebben in het algemeen als zij zich met de klassenstrijd wensen bezig te houden, een bepaald 'model' daarvan in hun hoofd. Wat niet met dat model overeenkomt interesseert hen niet en meestal verontschuldigen zij hun gebrek aan interesse met de dooddoener, dat die dagelijkse, weinig opvallende acties nauwelijks van betekenis zouden zijn en al helemaal niet als echte 'klassenstrijd' zouden kunnen worden beschouwd. Niettemin hebben deze wel degelijk een niet onbelangrijke betekenis, ook al ontgaat die soms aan hen die deze acties voeren of zich op hun wijze verzetten.

In de loop van tientallen jaren hebben de arbeiders, mede als gevolg van en reactie op nieuwe technische ontwikkelingen en nieuwe uitbuitingsmethoden voortdurend nieuwe strijdmethoden en strijdvormen ontwikkeld. Die ontwikkeling willen wij zo goed mogelijk volgen. Het komt er daarbij op aan niet van 'ideeën' maar van de werkelijkheid uit te gaan. Ideeën en opvattingen leveren geen wezenlijke bijdrage aan de klassenstrijd. Aan de klassenstrijd zoals deze in telkens veranderende vormen plaats vindt dienen opvattingen te worden aangepast.

- o -

ACTIES BIJ DE SUPERMARKTEN:

EEN VER-VAN-HUN-BED-SHOW

OP woensdag 17 mei maakten de Dienstenbonden FNV en CNV zich gereed om acties te organiseren teneinde de werkgevers onder druk te zetten bij het voeren van de onderhandelingen over een nieuwe cao. De vrijdag tevoren hadden de bonden de lopende onderhandelingen afgebroken. Dat de werkgevers voortaan lagere toeslagen wilden toekennen aan (nieuw) personeel dat 's avonds of eventueel in het weekeinde zou werken, was het breekpunt geweest.

De avond van de 17e mei was er een vergadering van werknemers in het Utrechtse Jaarbeursgebouw. Massaal was de opkomst niet. Bij de supermarkten werken 200.000

mensen. De organisatiegraad is laag. Slechts iets meer dan tien procent is bij een vakbond aangesloten. Iets meer dan tien procent dat wil dus zeggen: iets meer dan twintigduizend. Van dit aantal waren er ruim 1.100 naar het Jaarbeursgebouw gekomen, waar ze enthousiast en luidruchtig aan hun bereidheid tot actievoeren uiting gaven. Op de eerste actiedag - het ging daarbij om estafettetakingen - bleek dat geestdrift tijdens een vergadering nog niet hetzelfde is als het werkelijk tot actie overgaan in de praktijk.

De bonden hadden het voor noodzakelijk gehouden de werkgevers onder druk te zetten omdat de nu af te sluiten cao ook van kracht zou zijn op 1 januari '96 wanneer de nieuwe wet op de winkelsluiting in werking zou treden. Voor het thans in dienst zijnde personeel van de supermarkten zou dat, formeel althans - geen directe gevolgen hebben omdat de voorgestelde wijzigingen van de toeslagen zouden gelden voor *n i e u w e* personeelsleden. De bonden meenden, dat er verder moest worden gekeken dan de bewuste datum.

In dit geval bleek voor de zoveelste keer weer eens, dat er bij arbeiders strijdwil ontstaat wanneer hun dichtbijgelegen *d i r e c t e* belangen in het geding zijn. Er bleek nog wat anders ook: de achterban handelde niet volgens de strategische richtlijnen die de bonden voor zogenaamde 'estafette-acties' hadden uitgestippeld, zij handelden alleen wanneer zij zelf handelen noodzakelijk achtten. En wat zij noodzakelijk, gewenst en praktisch vonden kwam volstrekt niet overeen met wat de 'generale staven' van de bonden hadden uitgedokterd.

Het gevolg was, dat de bonden die supermarkten welke ze plat wilden leggen (een enkel geval uitgezonderd) maar niet of nauwelijks dicht konden krijgen. Bij andere, niet door de bonden uitgekozen winkels, ging daarentegen het personeel spontaan in staking. Wat de bonden wilden gebeurde in feite niet, wat diverse werknemers en werknemers wilden gebeurde wel!

Voor een en ander zijn diverse oorzaken en redenen aan te geven. Terecht werd er o.i. in *de Volkskrant* van 24 mei j.l. op gewezen, dat in de middelgrote winkels de verhouding tussen het personeel en de bedrijfsleiding veel persoonlijker en directer is dan in de grotere supermarkten en dat dit betekent, dat het voor de betrokkenen een grotere stap is om tot actie over te gaan. Daar komt dan bij, dat het - zoals hierboven al opgemerkt - het minder om een direct dan wel een indirect (toekomstig) belang van het thans in dienst zijnde personeel gaat. Voor zover de bonden voor dit personeel tot actie opriepen, wilden ze in feit een 'ver-van-hun-bed-show' opvoeren. De acteurs, of liever gezegd de actrices - want dat zijn het in meerderheid - zouden dan in meerderheid bestaan uit jonge vrouwen, niet of nauwelijks georganiseerd, dus zonder een regelrechte boodschap aan de vakbonden en doorgaans zonder *v o l l e d i g e* baan, die ze overigens slechts als tijdelijk zien.

Overigens hebben de - gespreide - acties bij de supermarkten enkele strijdvormen opgeleverd die, zo wil het ons voorkomen, wel niet door de vakbondsfunctionarissen, maar eerder door actievoerende personeelsleden zullen zijn uitgedokterd. Het uitdelen van pamfletten op straat aan klanten die van plan waren te gaan winkelen, rekenen we hier niet toe. Wél een ietwat rumoerig optreden binnen de winkels, hetzij om werkwiligen alsnog tot staking over te halen, hetzij bedoeld om het werk, in de eerste plaats dat van de cassières te bemoeilijken en te ontregelen.

Afgaande op sommige kranteberichten is hier en daar winkelend publiek ervan "geschrokken". Dat wijst er onmiskenbaar op dat het niet een door de bonden verzonden optreden betrof. Vakbonden zijn er als de dood voor om de sympathie van het publiek te verliezen. Arbeiders hebben daar veelal lak aan.

Tenslotte moet in dit verband ook nog de 'blokkade' van het Zaandamse hoofdkantoor van Albert Heijn worden genoemd. Een naar verhouding niet onbelangrijk aantal vakbondsleden trok met overal weggehaalde winkelwagentjes door de staten en omringde vervolgens een tijdlang het gebouw. Spectaculair, dat wel. Men kon het allemaal zien op het tv-journaal. Of de AH-directie er ook werkelijk door onder druk werd gezet valt te betwijfelen.

In elk geval is ook bij deze acties weer eens komen vast te staan, dat officiële en spontane (zelfstandige) acties niet altijd, om niet te zeggen: bijna nooit, van elkaar kunnen worden gescheiden of onderscheiden.

Dinsdag na pinksteren meldde *de Volkskrant*, dat het overleg over een nieuwe cao voor het personeel van de supermarkten weer 'voorzichtig' op gang was gekomen en dat de werkgevers en de vakbonden sinds die morgen weer informeel met elkaar spraken. Desondanks zouden de acties doorgaan. In dezelfde editie maakte de Volkskrant echter (op een andere pagina) bekend, dat de bonden de stakingsacties hadden opgeschort, ofschoon het hervatte gesprek niets concreets had opgeleverd.

De bonden, aldus het desbetreffende bericht, 'hebben het idee dat de werkgevers bereid zijn alsnog een toeslag te betalen voor de uren na zes uur 's avonds en in het week-einde, als daar tegenover zou staan, dat de toeslagen in de toekomst geleidelijk worden afgeschaft.' Volgens een woordvoerder van de Dienstenbond FNV is deze bond niet tegen afschaffing daarvan mits er iets tegenover staat, bijvoorbeeld extra atv-dagen of meer loon. De werkgevers hebben echter te kennen gegeven, dat er geen enkele toezegging is gedaan en dat de partijen nog altijd heel ver van elkaar verwijderd zijn. Bij nauwkeurige lezing van deze berichten proeft men al min of meer hoe een en ander zal aflopen.

De bonden zouden de cao-onderhandelingen het liefst pas in september voortzetten. De zomervakanties staan voor de deur. Dat is voor hen niet de geschikte tijd om actie te voeren, heet het. Afwachten is dus de boodschap die zij verkondigen.

- o -

DE MEEST SUCCESVOLLE LEIDER?

"DE MEEST succesvolle leider die Labour ooit heeft gehad." Aldus noemde Tony Blair, de huidige leider van de Labourparty, oud-premier *Harold Wilson*, die tussen 1963 en 1976 de eerste man van de zogenaamde 'arbeiderspartij' in Groot-Brittannië was en die op 24 mei j.l. overleed. Of men dit oordeel al dan niet wil onderschrijven hangt uiteraard af van de maatstaf die men hanteert.

Gaat men er zoals wij van uit, dat de Labourparty sinds jaar en dag voor een modern kapitalisme ijvert, dat zij op het politieke toneel de rol vervult van een grote verzoenster van de klassentegenstellingen en het daarbij tegelijkertijd doet voorkomen dat zij de kapitalistische produktiewijze zou willen doen plaats maken voor het socialisme, dan is het de vraag of Wilson inderdaad zo gekarakteriseerd moet worden als Blair het heeft gedaan. Sterker nog: zodra men zich dat begint af te vragen, rijst een tweede vraag, niet of Wilson het *meest* succesvol was, maar of hij wel een belangrijk succes heeft geboekt.

Nadat Wilson in 1964 als leider van een Labour-kabinet z'n intrek had genomen in Downingstreet 10, verkondigde hij aan het kiezersvolk "Socialism is just around the

corner" ("Het socialisme is vlakbij om de hoek"). Zijn woorden dienden uiteraard ter versteviging van de mythe dat hetgeen Labour nastreeft zoiets als 'socialisme' zou wezen, de mythe waaraan onder de gegeven verhoudingen en omstandigheden door de Britse arbeidersklasse geloof moest worden gehecht wilde de Labourpartij haar rol naar behoren kunnen spelen.

Maar het beleid dat de regering-Wilson tussen 1964 en 1970 voerde was niet direct geschikt om de arbeiders vertrouwen in te boezemen. Dat wat men, ten onrechte overigens, 'socialisme' noemde bepaald niet zo vlakbij was als Wilson het deed voorkomen, was daarbij slechts van geringe betekenis. Wat de doorslag gaf was dit, dat bij de sociale conflicten die zich destijds aan de lopende band voordeden, de regering duidelijk aan de andere kant van de barricade stond.

Zeker, Wilson won, wat geen enkele Labourleider vóór hem gepresteerd had, achter elkaar vier verkiezingen. Dat hij de vijfde verloor kwam doordat hij, veel meer nog dan Attlee die aan het hoofd stond van de naoorlogse Labourkabinetten, de arbeiders van zich had vervreemd.

Het is waar: de Labourregering van Attlee liet telkens en telkens weer soldaten als stakingsbrekers optreden. Daar stond tegenover dat zij met de nationalisering van belangrijke bedrijfstakken en de verwezenlijking van de 'welvaartsstaat' korte tijd de valse schijn wekte, dat zij op andere maatschappijverhoudingen afstevende. Een dergelijke schijn wekte in de tweede helft van de jaren '60 de regering-Wilson allerm minst, de bluf van de premier ten spijt. Die schijn kon zij met de beste wil van de wereld, zo zij die zou hebben gehad, ook niet meer wekken. De tijd van dat soort illusies was voorbij. De bittere ervaring had de Britse arbeiders geleerd dat nationalisaties hun positie in de samenleving niet wezenlijk veranderen.

Voor de regering-Wilson kwam er nog een minder gunstige omstandigheid bij. Tengevolge van tal van maatschappelijke ontwikkelingen had het optreden van de arbeiders geleidelijk aan veranderingen ondergaan. Meer en meer traden zij zelfstandig op. meer en meer kwamen zij spontaan in actie, steeds vaker was er sprake van 'wilde' stakingen, die zich in toenemend aantal zó regelmatig voordeden, dat het weldra gewoonte werd het verschijnsel als "Engelse ziekte" aan te duiden. Het verschijnsel een halt toe te roepen beschouwde de Labourregering als een van haar voornaamste, zo niet dé voornaamste taak. Zij besepte terdege, dat de Britse heersende klasse het in toom houden van de arbeiders liever aan Labour wilde overlaten en dat de regering zich moest haasten te doen wat er van haar werd verwacht.

Maar juist op dit hoogst belangrijke punt had de zo succesrijk genoemde Harold Wilson, in tegenstelling tot zijn voorganger Attlee, géén succes. Het door de - krachtig door premier Wilson gesteunde - Labourminister Barbara Castle geschreven ontwerp voor een anti-stakingswet leidde tot een crisis binnen het kabinet en binnen de regerende partij en tot een dreigend conflict met de vakbeweging. Deze meende op goede gronden, dat men beteugeling van de arbeiders beter aan haar kon overlaten. Na enkele verkiezingsoverwinningen was een verkiezingsnederlaag van Wilson tenslotte het uiteindelijke resultaat.

De periode is, met inbegrip van alles wat zich achter de schermen afspeelde, o.a. beschreven door Barbara Castle in haar dagboeknotities die in 1980 regelmatig werden afgedrukt in de weekeind-editie van de *Sunday Times*. Uit die notities blijkt, dat Wilson in diverse na zijn dood aan hem gewijde artikelen terecht "een intrigant" is genoemd die om zijn doel te bereiken niet voor minder fraaie middelen terugschrok. Uit die notities blijkt ook, dat zij die hem "een bruggenbouwer" hebben genoemd en hem er om

prezen dat hij de verschillende stromingen in zijn partij bijeen wist te houden, de zaak rooskleuriger hebben voorgesteld dan zij in werkelijkheid was. Ook wat dat betreft zouden wij Harold Wilson niet "de meest succesrijke Labourleider" willen noemen.

In 1970 moest Harold Wilson het veld ruimen voor de Conservatieve Edward Heath. Die probeerde vier jaar lang de 'Engelse ziekte' te bezweren door in feite de methode toe te passen die Barbara Castle had ontworpen. Resultaten behaalde hij daarmee niet. Integendeel. In 1974 was zijn falen zó duidelijk geworden, dat Wilson nogmaals de verkiezingen won. Van diens "succes" was vervolgens nog minder sprake dan tijdens eerste regeringsperiode. Twee jaar lang worstelde de man die achteraf een succesvol "bruggenbouwer" is genoemd met de elkaar bestrijdende, elk een andere maatschappelijke ontwikkeling of een ander belang vertegenwoordigende stromingen binnen Labour. Toen, in 1976, besloot hij - een triest einde van zijn loopbaan - vanwege een verslechterende gezondheid, af te treden ten gunste van zijn partijgenoot Jim Callaghan.

Gelet op het bovenstaande is het niet verwonderlijk, dat over de man die, zij het dan tevergeefs, tegen de zelfstandig strijdende arbeiders trachtte te ondernemen wat de heersende klasse verwachtte dat hij ondernemen zou, na zijn dood niet in de laatste plaats door en namens de Tories met ere werd gesproken. Zij rekenden kennelijk de uitslag niet maar telden het doel alleen. In het Lagerhuis werd hij woensdagmiddag 24 mei herdacht door premier John Major. Die constateerde dat Harold Wilson "Zijn land en de Labourpartij toegewijd en loyaal heeft gediend." Dat kan niemand tegenspreken. Over de arbeidende klasse werd zowel in het Britse parlement als in de pers gezwezen.

- 0 -

EEN PAAR NOTITIES OVER DE SITUATIE IN RUSLAND

De hier volgende, op enkele zeer ondergeschikte punten iets bekorte tekst, werd geschreven door de in Moskou wonende *Vladimir Maljavin*. Wij hebben die ontleend aan het jongste nummer van de Engelse editie van het tijdschrift *Echanges*. Wat de schrijver meedeelt is de moeite waard en interessant, maar blijft uiteraard geheel voor zijn rekening.

"SINDS de ineenstorting van de Sowjetunie verkeert de arbeidersbeweging in Rusland in een even grote verwarring als er heerst op alle gebieden in deze voormalige grootmacht. Misschien zelfs in een nog grotere verwarring. Want per slot van rekening is gebleken, dat in de eerste plaats de arbeiders het slachtoffer zijn van de huidige economische ontredde in dit land.

De grootste hen toegebrachte slag was natuurlijk de ongelooflijke vermindering van de industriële produktie, die meer dan half zo klein werd. Het aantal werklozen is gestegen tot 10 à 12 miljoen, dat wil zeggen tot een kwart van de beroepsbevolking. Vele anderen hebben geen volledige baan. Zij die dat wel hebben kunnen nauwelijks de eindjes aan elkaar knopen. In september j.l. [september 1994 - D&G] verdiende een Russische arbeider per maand gemiddeld 220.000 roebel, wat neerkomt op ongeveer

\$ 100. De fiscale en financiële politiek van de regering droeg bij tot een verslechtering van de situatie. Voor tal van bedrijven was het voordelig om de produktie te beperken en om steun van de overheid te vragen.

Teleurstelling, boosheid, woede, dat zijn de gevoelens van de arbeiders in heel het land. In Moskou werd de benzine duurder en schaars, maar desondanks reden er meer auto's in de straten. Ofschoon zich aan de sociale horizon donkere wolken samenvakken heeft de situatie desondanks nog niet tot ernstige conflicten geleid, maar er waren in de eerste negen maanden van 1994 wel bijna 400stakingen, tegen 264 in héél het jaar 1993. Bijna steeds was achterstand bij de uitbetaling van de lonen de reden dat het werk werd neergelegd.

Gezien de algemene economische toestand kan gezegd worden dat de Russische arbeiders relatief weinig strijdbaar zijn. Daarvoor bestaat een simpele verklaring. Veel arbeiders koesteren nog altijd een vage, veel te vage hoop, dat er hervormingen zullen komen. Daar staat tegenover, dat veel anderen zich langzamerhand realiseren, dat hervormingen hetzij een illusie zijn, hetzij van buitengewoon bescheiden omvang zullen wezen. Het mogelijk alternatief is verre van aantrekkelijk: de keus schijnt die tussen zeer magere hervormingen en een eventuele terugkeer van de 'communisten' met hun onderdrukking en hun leugens. En de gewone mensen in Rusland zijn op de 'communisten' allerm minst gesteld. Dit alles vormt de achtergrond die men moet kennen wil men houding of optreden van de Russische arbeiders en de Russische arbeidersbeweging begrijpen.

Het is een wonderlijke beweging met zogenaamd hervormde vakbonden die buitengewoon aarzelend en besluiteloos handelen en een tweeslachtig beleid voeren, gebaseerd op het beginsel van 'sociaal partnerschap'. Vakbondsleiders roepen wel stakingen uit of roepen op tot protestacties, maar zij wensen in geen geval het risico te lopen, dat er schade wordt toegebracht aan de economie of dat de maatschappelijke orde gevaar loopt. Men krijgt de indruk dat zij zich tegen hun wil als leiders van de arbeidersbeweging presenteren.

Men lette bijvoorbeeld op een recent interview van het nieuwsblad *Vek* met Alexander Solovyov, de secretaris van de Russische Federatie van Onafhankelijke Vakbonden. Solovyov verklaarde: "Wij onderhouden goede betrekkingen met de zakenwereld. Het probleem is echter dat de meeste zakenlieden geen arbeidskrachten in dienst nemen en er de voorkeur aan geven geld te verdienen met speculeren." Hij voegde er aan toe, dat hun dit moeilijk kan worden verweten omdat zij onder druk van de regering geen tijdelijke banen scheppen.

Het is een wonderlijke situatie. Van de aard er van geven de arbeiders zich nog onvoldoende rekenschap. Wat staat er te wachten? Meer dan honderd jaar geleden schreef de Russische dichter Nekrasov:

"Er is een hoofdstad vol rumoer, de massa's razen,
De woordenstrijd is feller dan ooit,
Maar hier, in het hart van Rusland,
heerst eeuwige stilte . . ."

Vandaag de dag worden in dit land ongetwijfeld heel wat woorden gesproken alleen maar opdat deze nobele stilte voortduurt."

Boekbespreking

VERHALEN UIT DROMENLAND

(Een geschiedenis van de C.P.N.

verteld door Ger Verrips)

DEZER DAGEN verscheen bij de Amsterdamse uitgeverij Balans een bijna zeshonderd pagina's tellende studie over de geschiedenis van de C.P.N., geschreven door Ger Verrips, die van 1953 tot aan 1978, een kwart eeuw dus, lid van deze partij is geweest en die zes jaar lang lid van het partijbestuur en redactie-chef van de Waarheid was. Op de achterflap deelt de uitgever mee, dat het boek van Verrips "hèt boek over het bewogen bestaan van de C.P.N." is. Dat is het niet. In de eerste plaats is het geen volledige geschiedenis. In zijn voorwoord spreekt Verrips terecht van "mijn beeld van de C.P.N.". Bovendien somt hij een aantal onderwerpen op, die hij buiten beschouwing heeft gelaten of heeft moeten laten. De geschiedenis van de C.P.N. moet nog worden geschreven en misschien wordt ze wel nooit geschreven. Het boek van Verrips is echter zonder enige twijfel tot dusver de interessantste studie over deze partij. Daarbij komt, dat Verrips, ofschoon nauw betrokkene en mede-acteur, erin geslaagd is een verrassend objectief om niet te zeggen neutraal, werk te leveren. Wat hij schildert zijn de feiten; hij onthoudt zich vrijwel steeds zorgvuldig van commentaar en van kritiek, maar de verrassend grote hoeveelheid feiten behoeft op zichzelf ook nauwelijks nog enig kritisch commentaar en is als zodanig een kritiek op zichzelf.

Het boek zou, zoals de ondertitel aangeeft, "de geschiedenis van de C.P.N. van 1938 - 1991" zijn. Dat is niet helemaal waar. In het eerste deel gaat Verrips, hetzij dan beknopt, in op de geschiedenis van deze partij, die ontstond uit de in 1909 van de SDAP afgescheiden SDP. Er komen ook in de volgende delen hier en daar lacunes en witte vlekken voor, maar in het eerste deel zijn deze het talrijkst en het grootst. Wat daarbij opvalt is, dat Verrips zich in dit deel niet, zo min als later, bezighoudt met de kritiek, die van het begin af aan door niet-bolsjewistische marxisten op de C.P.N. is uitgeoefend. De bewonderenswaardig grote hoeveelheid door hem bestudeerde teksten en documenten zijn bijna altijd wat men "interne stukken" zou noemen: congresverslagen, notulen, brieven en verder een niet onaanzienlijk aantal interviews met personen, die in de partij een rol gespeeld hebben. Alle kritiek, die door schrijvers als Pannekoek, Gorter, hun duitse geestverwanten of andere 'links communisten' op het internationale bolsjewisme is uitgeoefend, schijnt voor Verrips niet te hebben bestaan. Hij heeft met de gebruikelijke bolsjewistische oogkleppen naar de geschiedenis van de C.P.N. gekeken. Maar tussen die oogkleppen heeft hij, zeer ongebruikelijk voor een ingewijde, met ongewoon kritische blik gekeken. Het resultaat is, weliswaar geen "kleurrijke geschiedenis", zoals de uitgever schrijft, maar wel een fascinerende en interessante geschiedenis geworden.

In de eerste plaats laat Verrips niets heel van de mythes en legenden, die de C.P.N. zelf zorgvuldig heeft gekweekt en levend heeft gehouden. Om hier meteen maar een paar van de belangrijkste te noemen: van de door de C.P.N. naarstig verbreide mythe omtrent haar rol in de beroemde Februari-staking van 1941 laat Verrips niets, maar dan ook werkelijk niets, heel. Hij verhaalt achtereenvolgens op diverse plaatsen van het werk hoe aanvankelijk, dat wil zeggen vlak na het einde van de oorlog, van die mythe niets te bespeuren viel. Toen heette het ook in C.P.N.-kringen, dat weliswaar door leden

van de C.P.N. als Piet Nak en Van Nimwegen een belangrijke stoot tot de staking werd gegeven, maar verder bevatte de toen opgeld doende schildering, niets van wat zweemde naar een regie van de partij.

Het beroemde manifest "Staakt, staakt, staakt!" werd geschreven door Lou Jansen, zoals ook te lezen valt in het boek "De Februari-staking" van Ben Sijes. Later, zo vertelt Verrips, werd stap voor stap begonnen met geschiedvervalsing, die ermee eindigde, dat heel de Februari-staking door de illegale C.P.N. zou zijn uitgeroepen en geleid. Het manifest "Staakt, staakt, staakt!", waarvan aanvankelijk overeenkomstig de waarheid gezegd werd, dat het door Jansen was geschreven, heette toen opeens, dat Paul de Groot er de auteur van was. Het betreft hier een geschiedvervalsing, die door de C.P.N. nimmer is herroepen. Nog in 1988, zo vermeldt Verrips in een kanttekening, schreef Joop Wolff in het Russische tijdschrift Woprosy Istorii KPSS, dat reeds in Februari 1941, "de illegaal georganiseerde communistische partij van Nederland de parolen wist te geven voor de heroïsche Februari-staking". Ook na opheffing van de partij is de mythe, dat wil zeggen de vervalsing, in de kring van oud-C.P.N.-ers blijven voortleven.

Het merkwaardige is, dat - afgezien van deze, de objectieve feiten schilderende waarheid van Verrips - op een aantal bladzijden, waar hij ooggetuige van de gebeurtenissen aan het woord laat, het volstrekt spontane karakter van de staking, wellicht onvermoed, nog veel duidelijker uitkomt dan wij ooit ergens beschreven hebben gezien. In het boek van Sijes werpen de passages, die betrekking hebben op de tocht van vele honderden arbeiders vanuit Amsterdam-Noord met de ponten over het IJ naar het centrum op het spontane karakter van de actie een helder licht. De desbetreffende bladzijden in het boek van Verrips laten zien, hoe spontaan het wel toeging bij bijvoorbeeld de tram-remises in de Havenstraat en de Lekstraat. De voormalige C.P.N.-ers kunnen het ermee doen!

Van spontane stakingen gesproken, interessant is ook de op blz. 240 geciteerde uitspraak van Berend Blokzijl (voorman van de E.V.C.): "Wij organiseerden helemaal geen stakingen. Wij vroegen de mensen daar niet om. Als we al hadden gewild, we kwamen er niet aan toe. Herhaaldelijk legde men eerst het werk neer en belde ons dan pas op . . .". Het citaat eindigt met de niet minder interessante uitspraak: "Paul de Groot heeft me zelfs gelast een eind te maken aan de zeeliedenstaking en ik heb mijn best gedaan . . .". Het is merkwaardig, dat Verrips hier van zeeliedenstaking spreekt en dat ook doet in de regels, die hij er onmiddellijk op laat volgen. "Een grote zeeliedenstaking", schrijft hij, "in mei 1946 . . . had de gemoederen in het land hevig in beroering gebracht . . .". Voorzover wij kunnen nagaan is de staking waarvan hij spreekt geen zeeliedenstaking, maar de Rotterdamse havenstaking. Wat Verrips niet vermeldt is dit, dat Berend Blokzijl een brief geschreven heeft naar de toenmalige minister-president Schermerhorn. In die brief biedt hij aan een eind aan de havenstaking te maken, indien de regering ermee akkoord zou gaan in het kabinet een minister van de C.P.N. op te nemen. De regering is op een dergelijke chantage, een dolkstoot in de rug van de sta-kers bovendien, vooral op de wens van Drees niet ingegaan.

Wat betreft de objectieve en juist daardoor uiterst kritische uiteenzettingen van Verrips kan ook worden verwezen naar wat hij meedeelt over het beruchte geschrift "De C.P.N. in oorlogstijd" van de hand van Marcus Bakker. Verrips aarzelt niet het geschrift schandalig en laster te noemen. Hij schrijft op blz. 374: "Van de kant van De Groot, met zijn kennis van de feiten, in de jaren 1942 - 1948, was onmiskenbaar sprake van een met opzet vervalste voorstelling van zaken". Op blz. 375 leest men: "Bakker

was de enige, die . . . de algemene politieke strekking [van het rapport] bleef verdedigen . . .”.

*

Het boek van Verrips bevat, we wezen er hierboven reeds op, hier en daar opmerkelijke lacunes. Wat in de allereerste plaats opvalt, maar wat o.i. verklaard kan worden uit de omstandigheid, dat Ger Verrips juist in 1953 lid van de C.P.N. werd, is dit dat over de opstand van de Oostduitse arbeiders, die in juni van dat jaar plaatsvond, nergens in heel zijn uitvoerige geschiedenis wordt gerept. Wie lid wordt op een tijdstip, dat in Oost-Duitsland het arbeidersvijandige karakter van het bolsjewisme zo duidelijk gedemonstreerd werd als het maar kon, kan - juist toen lid geworden - over die demonstratie inderdaad beter zwijgen. Het is overigens niet de enige opstand, waarover in het boek van Verrips totaal niets valt te lezen. We hebben hierboven het eerste deel van zijn boek reeds beknopt genoemd. Het is zo beknopt, dat ook de Jordaan-opstand van juli 1934 schittert door afwezigheid.

Verrips heeft niet alleen, zoals hij wilde, onbekende feiten van belang uit de partij-geschiedenis achterhaald, hij heeft bovendien eveneens van belang zijnde bekende feiten verdonkeremaand. Zo noemt hij bijvoorbeeld op blz. 224 Herman Gorter “de fijnzinnige zoeker naar menselijkheid en schoonheid”. Dat deze Herman Gorter een belangrijk criticus van de Russische revolutie en het bolsjewisme is geweest, kan Verrips natuurlijk niet onbekend zijn, maar hij gaat eraan voorbij. Verrips spreekt over een debat tussen Ds. Buskes en Ko Beuzemaker. Wat Beuzemaker te berde heeft gebracht, geeft hij weer. Van wat Buskes daartegen aanvoerde verneemt men niets.

Op blz. 38 spreekt Verrips over “een Hongaarse medewerker van de Comintern, die in Nederland eind 1936 openbare bijeenkomsten van de CPN en de SDAP bezocht”. Zijn naam noemt hij niet, ofschoon voorzover wij ons herinneren, het in de jaren ‘30 toch wel bekend was, dat het iemand betrof, die zich in Hongarije van de naam Manuel bediende, maar in Nederland naar de naam Van Riel luisterde. Waar Verrips (blz. 20 en 21) over de situatie in Duitsland aan de vooravond van Hitler’s machtsgreep spreekt, zwijgt hij over de kritiek van Trotski op de toenmalige politiek van de KPD. Dat een brochure als “De linkse stroming . . .” van Lenin minder tegen “het sektarisme van de SDP” was gericht dan wel tegen de kritiek van Gorter, Pannekoek en de duitse KAPD verneemt de lezer niet.

Waar Verrips op blz. 61 over het zgn. “Duivelspakt” (het pakt tussen Hitler en Molotov) komt te spreken, heeft hij het over een “opzienbarende wending” in de buitenlandse politiek van Rusland. Maar zo opzienbarend was het niet, wanneer men let op die critici, zoals bijvoorbeeld Trotski, die een dergelijke wending min of meer hadden voorzien. Tot degenen, die iets dergelijks eveneens voorzagen, behoorde bijvoorbeeld de ‘communistiche’ theoreticus mr. A. Jacobs, die met de mogelijkheid van een samengaan van Moskou en Berlijn allang voordien rekening had gehouden.

Op blz. 74 vermeldt Verrips in een kanttekening, dat Mr. J. Huyts de in Rusland bestaande produktieverhoudingen als “staatskapitalisme” definieerde. Hij gaat op deze definitie verder in het geheel niet in, zodat de lezers van zijn boek er als het aan hem ligt totaal onkundig van blijven, dat een brede stroming in de arbeidersbeweging de russische samenleving op eendere wijze karakteriseert

Tegenover dit soort weglatingen, die hier bij lange na niet allemaal opgesomd kunnen worden, staan verscheidene om niet te zeggen heel veel passages met belangrijke feiten, die regelrecht indruisen tegen wat de CPN zelf altijd heeft trachten voor te wenden. Verrips meldt nadrukkelijk, dat Paul de Groot volstrekt niet gebrand was op de

Indonesische onafhankelijkheid. In 1945, aldus Verrips, sprak De Groot zich uit voor het behoud van de bestaande band tussen Nederland en Indonesië. Waar Verrips komt te spreken over de protesten tegen de naoorlogse troepenuitzendingen naar Indonesië vermeldt hij wèl, dat de CPN opriep tot een proteststaking, die nadrukkelijk beperkt zou blijven tot 24 uur. Maar ook hier is weer sprake van een weglating. Dat degene die op het Waterlooplein de stakers toesprak (en vervolgens naar huis zond) toestemming had gekregen om het woord te voeren van de Amsterdamse hoofdcommissaris van politie - die kennelijk wel wist, hoe beperkt en bescheiden het protest van de CPN zou zijn en dat deze partij de arbeiders in het gareel zou trachten te houden - dat leest men in het boek van Verrips niet.

Behalve weglatingen wordt het boek van Verrips jammer genoeg hier en daar ook ontsierd door enkele slordigheden of onjuistheden. Dat de Poolse leiding in december 1981 onder druk van Moskou de staat van beleg zou hebben afgekondigd en leiders van Solidarnosc in de gevangenis zou hebben geworpen, klopt niet. Jaruzelski heeft later verklaard, dat het initiatief tot de staat van beleg van hem is uitgegaan. Niet van een druk vanuit Moskou was er sprake, doch van een geslaagde poging zijnerzijds militair Russisch ingrijpen in Polen te voorkomen, zoals wel geschied was in 1968 in Tjecho-Slowakije.

Al dergelijke slordigheden of onjuistheden, die men Verrips verwijten kan, doen niets af aan het feit, dat hiervan afgezien, zoals we al zeiden, het boek van Verrips gekarakteriseerd kan worden als een studie, die zeker de moeite waard is. Toen op een zondagmorgen Verrips in een radioprogramma van de VPRO over zijn boek geïnterviewd werd, merkte de interviewer op, dat hij wel een erg gunstige schildering van Paul de Groot had gegeven. Verrips ontkende dat. "Ik heb", zei hij "alleen maar de feiten weergegeven". Wij geven Verrips gelijk en de feiten zijn bij wijze van spreken dodelijk voor Paul de Groot. Hij komt uit het boek te voorschijn als stellig een van de best onderlegde en bekwaamste leiders van de CPN. Dat verklaart, waarom, zoals Verrips schrijft "binnen de naoorlogse leiding De Groot een positie innam, die zo dominant was, dat men er vrijwel nooit iets heeft besloten, waar hij niet achter stond . . ." (blz. 515). Tegelijkertijd was hij niet alleen iemand die gedurende het grootste deel van zijn leven strikt aan de leiband van Moskou heeft gelopen, maar bovendien een die zonder scrupules er niet voor terugschrok politieke tegenstanders in de partij als een baksteen, soms van de ene dag op de andere, te laten vallen. In een interview met NRC/Handelsblad zei Verrips, dat dit was "terug te voeren op de stalinistische structuur van alle communistische partijen". Ons inziens kan dat moeilijk worden tegengesproken. Dat Verrips een dergelijke schets van De Groot gepaard laat gaan met een soort van verklaring, dat een en ander mede een gevolg kan zijn van zeer persoonlijke oorlogservaringen en een daarmee samenhangend drama pleit voor Verrips streven naar objectiviteit en zijn wil om ieder volledig het zijne te geven, maar het doet aan de scherpte van zijn kritiek niets af.

*

Wat in onze ogen het grote gebrek van deze geschiedenis en van dergelijke soort geschiedenissen is, dat alles wat er beschreven wordt zich afspeelt in het politieke en persoonlijke vlak. De maatschappelijke achtergrond ontbreekt volledig. Hoe tijdens het bestaan van de CPN het Nederlandse kapitalisme zich ontwikkelde, in hoeverre de ontwikkeling van het kapitalisme elders en in het algemeen daarbij van invloed was, hoe technologische ontwikkelingen veranderingen in het optreden van de arbeiders

teweeg brachten, dat alles ontbreekt geheel en al. Op blz. 321 bijvoorbeeld citeert Verrips een woord van de Italiaanse bolsjewist Togliatti, die zich afvraagt "hoe de ontarding van het bolsjewisme plaats heeft kunnen vinden". Verrips konstateert, dat die vraag nimmer is beantwoord. Zoals wij het zien, is het de verkeerde vraag. Er is niet van een 'ontarding' sprake, maar van een ontwikkeling, die noodzakelijkerwijze voortspuit uit het burgerlijk karakter van de Russische revolutie en het karakter van het bolsjewisme, dat daar het gevolg van is. In het begin van de jaren '20 konstateerde de KAPD (Kommunistische Arbeiter Partei Deutschlands) reeds dat de IIIe Internationale bezig was met een wandeling op weg naar het "niets".

Wat ook ontbreekt, is een analyse van de bolsjewistische theorie. Weliswaar spreekt Verrips over bolsjewistische "dromen van de toekomst" maar hoe die dromen ontstaan, welke oorzaak ze hebben, dat wordt, en dat is typisch voor een ex-bolsjewistische auteur, niet behandeld. Maar ook zonder dat bevat de tekst uitspraken of citaten, die belangwekkend zijn en tot nadere analyse stimuleren, danwel diepere analyse bevestigen. Zo citeert Verrips op blz. 493 een uitspraak van Finse partijgenoten, die betrekking heeft op een nieuw partijprogram van de hand van Henk Hoekstra. De Finnen verklaarden, en volkomen terecht: "Wat Hoekstra wil is de sociaal-democratie". Wij houden die uitspraak, die Verrips verder nauwelijks bekomentarieert, voor volkomen juist, echter met dien verstande, dat de CPN en trouwens alle bolsjewistische partijen de Russische inclus, zich nimmer principieel van de sociaal-democratie onderscheidten en nooit iets anders hadden vertegenwoordigd, dan een radicale stroming daarbinnen.

Ergens vermeldt Verrips, dat voor sommige CPN-ers gebeurtenissen in Midden en Oost Europa de aanleiding waren, om op te merken, dat "het idee om een partij van de arbeidersklasse te zijn, in de praktijk in Oost Europa leidde tot partijen, die tegen de arbeidersklasse optraden". Dat was niet alleen eind van de jaren '50 en in de jaren '60 in Polen, Hongarije en Tjecho-Slowakije zo, maar, naar hierboven al opgemerkt, ook reeds het geval in 1953 in Oost Duitsland. Werd daarover door Verrips gezwezen, ook de opmerking, die we zojuist citeerden, blijft een terloopse opmerking. De betekenis ervan wordt niet nader behandeld.

Interessant, maar niet nieuw, is wat Verrips meedeelt over de voor de zich noemende revolutionairen merkwaardige houding van de CPN tegenover de monarchie. Waarvan hij melding maakt is een soms wat vreemd aandoende wederzijdse waardering, niet voor standpunten natuurlijk, maar voor personen. Dat geldt niet alleen voor wat betreft de vriendschap tussen Prins Bernhard en Gerben Wagenaar, maar ook voor de blijkbare waardering van Koningin Beatrix voor Harry Verheij.

*

In een recensie in de Volkskrant van maandag 12 juni schrijft de voormalige bolsjewiek Gijs Schreuders, dat Verrips "mystificaties onderzocht en geheimen ontsluit heeft". Dat klopt. Maar niet om deze reden noemen wij, zoals ook Schreuders doet, het boek van Verrips geen complete geschiedenis van de CPN. Anders dan hij, die bepaalde personen en gebeurtenissen niet uit de verf vindt komen, zien wij het incomplete vooral in ten eerste het ontbreken van de maatschappelijke achtergrond en ten tweede in het ontbreken van een werkelijke analyse. Verrips somt op; zijn boek is wat dat betreft bijkans een naslagwerk. Hoe of het komt, bijvoorbeeld, dat de arbeiders, die na de bevrijding in groten getale toevloeiden diep onder de indruk van het verzetswerk van de CPN, later de partij even hard verlieten, maar werden opgevolgd door studenten

en welzijnswerkers, daarvan geeft Verrips volstrekt geen bevredigende verklaring. Om nauwkeurig te zijn, hij geeft er zelfs in het geheel geen verklaring voor. "De CPN" zegt Verrips in zijn interview met NRC/Handelsblad, "had altijd slecht in de gaten hoe het toeging in Nederland". Inderdaad, maar daaraan moet worden toegevoegd, dat de CPN - en andere bolsjewistische partijen - altijd slecht in de gaten had, hoe het überhaupt ergens toeging.

Verrips schrijft in zijn boek heel uitvoerig, om niet te zeggen soms wat langdradig, over het steeds achteruitgaande ledenaantal van de partij en over het steeds geringer wordend aantal abonnees op de Waarheid. Wij vinden dat niet bijzonder relevant. Voor burgerlijke critici zal het wel aanleiding geven om "zie je wel!" te roepen, maar het zijn de symptomen van de terugloop en daarmee wordt op zichzelf niets gezegd over de oorzaken ervan.

Al wat wij hierboven hebben opgemerkt, in het bijzonder dat wat wij over het ontbreken van achtergronden en analyse hebben gezegd, geldt ook voor dat wat Verrips in de laatste 50 blz. van zijn boek over de veranderingen in de partij en haar uiteindelijke ondergang zegt. De toevloed en de invloed van de feministen, de welzijnswerkers en de studenten speelt natuurlijk een rol, maar de niet aan de orde komende vraag luidt uiteraard waarom die een rol speelden en konden spelen en waarom dergelijke vragen van doorslaggevende betekenis zijn. Juist dat ontgaat de schrijver van deze geschiedenis.

*

Het boek van Verrips bevat ook een paar grappige voorvallen, een luchtige onderbreking van zijn soms wat saaie en droge, maar daardoor afstandelijke stijl. Op blz. 81 vertelt hij, dat een ledenvergadering van de partij een, zoals gebruikelijk, snorkend telegram aan Stalin wilde versturen. Aan een werkloos partijlid werd opgedragen met het telegram naar het postkantoor te gaan. Hij was kennelijk een "nuchter en praktisch man, die dacht, dat wanneer de Grote Baas in het Vaderland van de Arbeiders verlegen zat om complimenten . . . Amsterdamse armoedzaaiers daar niet voor hoefden op te draaien en hij bood het telegram aan op kosten van de jarige zelf". De kamerfractie wist van niets. Toen de militaire censuur versturing van het telegram verhinderde, eiste de Kamerfractie van de minister de verzendkosten terug en hoorde toen uit zijn mond, dat er geen verzendkosten waren betaald. De fractie stond voor schut.

Enkele algemene opmerkingen tot slot. Achter elk van de hoofdstukken volgen, soms belangrijke en informatieve kanttekeningen. Wat echter ontbreekt is een duidelijke bronvermelding. Verrips noemt weliswaar zijn bronnen, maar hij somt ze aan het eind van zijn boek hoofdstuksgewijze op met vermelding van de bladzijde waarop hij er gebruik van heeft gemaakt. Waar de vele door hem gebruikte citaten in de bronnen precies te vinden zijn is niet altijd duidelijk, in ieder geval niet gemakkelijk te achterhalen. Wat jammer is. Het boek bevat gelukkig wel een personenregister, een lijst van gebruikte afkortingen en enkele bijlagen waaronder uittreksels uit soms onthullende verslagen van de zittingen van het partijbestuur.

De titel van de hier besproken studie luidt "Dwars, duivels en dromend". Hij wordt in de slotalinea van het boek verklaard. Het woord "duivels" slaat op het bolsjewisme, een duivel soms zwarter dan men denkt, constateert Verrips. "Dwars" lag de CPN soms "terecht en bewonderenswaardig" zegt hij als er van sociaal onrecht kon worden gesproken of zich rassenvervolging voordeed. En voorts merkt hij op dat "hoe mooi de dromen van de toekomst en de eigen rol van de CPN-ers ook mochten zijn geweest, men vroeg om bedrogen te worden zolang men de welbekende waarheid bleef schu-

wen." Om deze reden had zijn geschiedenis ook op goede gronden 'verhalen uit dromenland' kunnen heten.

Het boek is op bijzonder verzorgde wijze uitgegeven, maar dientengevolge helaas ook zo duur uitgevallen, dat het voor arbeiders, ook voor de wat beter betaalde categorie, bepaald onbetaalbaar is. Tot een overigens schrale troost kan worden opgemerkt, dat zij die ooit vanwege een band met de CPN tot de geïnteresseerden kunnen worden gerekend voor het grootste deel niet direct tot de arbeidersklasse behoren maar tot de welzijnswerkers en voormalige studenten. (CB)

- o -

NADERT MET DE DOOD VAN DENG OOK HET EINDE VAN HET SYSTEEM?

ALS WIJ op deze plaats over het einde van het systeem in de Chinese Volksrepubliek spreken, dan hebben wij niet het oog op de aldaar bestaande produktieverhoudingen. Met 'het systeem' bedoelen wij hier de politieke bovenbouw, die geenszins nog langer beantwoordt aan de weliswaar niet wezenlijke, maar toch niet onbelangrijke maatschappelijke ontwikkelingen.

In de Chinese maatschappij tekent zich hoe langer hoe duidelijker een ontwikkeling van staatskapitalisme naar privaatkapitalisme af. Bij die laatstgenoemde, zo men wil westerse, vorm van kapitalisme past als politieke bovenbouw niet het maoïstische model van de partijdictatuur, maar de burgerlijke democratie.

Voor die, we herhalen het met nadruk, burgerlijke vorm van democratie demonstreerden zes jaar geleden Chinese studenten op het plein van de hemelse vrede. Dát zij er demonstreerden, dat juist in de studentenwereld, de roep om die democratie steeds luider werd, had natuurlijk een maatschappelijke oorzaak. Dat de hoofden van de Chinese studenten hoe langer hoe meer van het verlangen naar die democratie vervuld raakten, was een gevolg hiervan, dat de Chinese samenleving meer en meer vervuld raakte van haar noodzakelijkheid.

Die noodzakelijkheid heeft tot gevolg gehad, dat de roep om democratie niet weggestorven is. Tanks en geweren van het zogenaamde 'Volksbevrijdingsleger' konden weliswaar haar pleitbezorgers doden, maar de maatschappelijke verhoudingen die voor hun pleidooi de aanleiding vormden bleven natuurlijk zo springlevend als tevoren. Chinese dissidenten die het bloedbad van de 4e juni 1989 overleefden heeft men kunnen opsluiten. Dat betekent niet dat de politieke kluisters die de zich steeds sneller en krachtiger ontwikkelende privaatkapitalistische produktieverhoudingen omkneld houden nu een geringer gevaar lopen te verdwijnen.

Gelijk een vlinder die bezig is zich uit een cocon te persen, zo dient, voorlopig nog niet anders dan in de vorm van protesten en petities, de andere, onvermijdelijke, politieke bovenbouw zich aan.

In mei j.l. heeft een honderdtal Chinese intellectuelen met vijf tot de autoriteiten gerichte petities zijn ongenoegen over het huidige politieke systeem kenbaar gemaakt. Wat in die petities staat - er werd niet alleen rehabilitatie geëist van de slachtoffers van het bloedbad van '89 - was onder meer dat zij die de desbetreffende petitie hadden getekend hervormingen op constitutioneel en politiek gebied verlangden, wat neerkomt op een hervorming van de bestaande politieke bovenbouw.

Dat het gaat om petitie's die ondertekend zijn door intellectuelen - een van hen is de Chinese Sacharov, de 88-jarige atoomgeleerde Wang Gangchan - bewijst, voor zover daar nog een bewijs voor nodig was, wederom het burgerlijk karakter van de hervormingen die de Chinese maatschappij nodig heeft om de produktieverhoudingen uit hun huidige knellend korset te bevrijden.

Volgens de correspondent van NRC/Handelsblad hebben de Chinese dissidenten het vermoeden, dat met het einde van Deng Xiaoping ook het einde van een politiek tijdperk nadert. Dat is de journalistieke en weinig precieze schildering van wat er in China aan de hand is. Dit namelijk, dat naarmate de noodzaak van een andere politieke bovenbouw zich aandient, de omtrekken daarvan ook hoe langer hoe duidelijker worden. Er wordt herhaaldelijk door waarnemers melding gemaakt van een machtsstrijd in de Chinese partijtop, die achter de schermen zou woeden. Dat dit zo is lijkt heel waarschijnlijk, omdat een dergelijke machtsstrijd een van de symptomen is van datgene wat in de Chinese samenleving op de dagorde staat.

- o -

KOREAANSE AUTOFABRIKANT TREEDT BRUUT OP TEGEN STAKERS

IN FEBRUARI van dit jaar heeft het verzet tegen steeds grotere werkdruk in de autofabriek van Hyundai in de Zuidkoreaanse plaats Ulsan tot bruut optreden tegen de actievoerende arbeiders geleid.

De gebeurtenissen zijn eerst onlangs op een bredere schaal bekend geworden, doordat ze werden besproken in het centraal comité van de IMF, de Internationale Metaalbewerker's Federatie. In de editie van zaterdag 10 juni j.l. is er tamelijk uitvoerig aandacht aan besteed door NRC/Handelsblad. Aan het desbetreffende artikel ontleen wij het volgende.

Een van de in de fabriek werkzame arbeiders, een zekere Yang Bong-soo, organiseerde een 'sit-in' met het gevolg dat de produktielijn werd stilgelegd. Om deze reden werd Yang ontslagen. Toen er, op een later tijdstip, binnen het bedrijf een bijeenkomst van werknemers werd gehouden waarin over het sociale beleid van de onderneming zou worden gesproken, probeerden Yang en vier mede-arbeiders die eveneens ontslagen waren het fabrieksterrein te betreden om die bijeenkomst bij te wonen. Dat werd hun door de veiligheidsdienst van Hyundai Motor Company belet.

Uit protest hiertegen heeft Yang - bewijs hoezeer de spanningen in het bedrijf waren opgelopen - zichzelf in brand gestoken. Hij moest met derdegraads brandwonden in het plaatselijk ziekenhuis worden opgenomen. Dezelfde dag nog richtten twaalf Hyundai-arbeiders een 'Yang Bong-soo steuncomité' op dat vervolgens voor 24 uur opnieuw een 'sit-in' voor de fabriekspoort organiseerde. Daarna was er een massabijeenkomst waarmee vierduizend arbeiders protesteerden tegen de ontstane situatie. Zeshonderd van hen namen ook deel aan de 'sit-in'.

De arbeiders eisten dat het op hun onderdrukking gerichte sociale beleid van Hyundai met onmiddellijke ingang zou worden stopgezet. Zij verlangden voorts maatregelen tegen de bedrijfsleiding die verantwoordelijk was voor tegen de ontslagen arbeiders getroffen maatregelen. Ze wensten dat die terstond weer in dienst zouden worden genomen. Tenslotte eisten ze ook faciliteiten voor vakbondsvertegenwoordigers, een

eis die voor de hand ligt in een samenleving waarin het kapitalisme zich al wel krachtig heeft ontwikkeld, maar nog geenszins tot moderne westerse verhoudingen heeft geleid. Met de vakbondsvertegenwoordigers diende, aldus de arbeiders, besprekingen over de werkdruk, dat wil zeggen over een vermindering daarvan, te worden gevoerd.

De managers van Hyundai reageerden met de uitsluiting van een aantal door hen 'recalcitrant' genoemde arbeiders. Tegelijkertijd deed de directie niet tevergeefs een beroep op de overheid. Twaalf arbeiders, die deel uitmaakten van het 'Yang Bong-soo steuncomité' werden door de politie gearresteerd.

Daarop verzamelde zich het vierduizend man sterke fabriekspersoneel voor de poort van het bedrijf om daar gedurende twee uur tegen de uitsluitingen te demonstreren. Tweeduizend van hen begonnen de dag daarop een 24-uursstaking.

Weer een dag later kregen de actievoerende Hyundai-arbeiders steun van de arbeiders van andere bedrijven omdat toen de regering de oproerpolitie inzette om de staking te breken. Wat als actie bij één bepaald bedrijf was begonnen nam diensgevolg de vorm aan van een groter en algemener klasseconflict.

Tegen de verzamelde arbeiders werden, om hen uiteen te drijven, duizend man van de oproerpolitie ingezet. Met politieauto's werden driehonderd arbeiders naar het politiebureau gebracht om aldaar te worden ondervraagd. Vier van hen, die als 'leiders' van de staking werden beschouwd, werden vastgehouden. Tot hen behoorde een zekere Lee Sang-bum, de voormalig voorzitter van de Hyundai Automobielerwerkers vakbond. Bovendien werden tegen de twaalf leden van het opgerichte steuncomité arrestatiebevelen uitgevaardigd.

Onlangs heeft de Internationale Metaalbewerders Federatie besloten om zowel bij de directie van Hyundai als bij de Zuidkoreaanse overheid 'stappen' te ondernemen. De federatie wil protesteren tegen het optreden en wil aandringen op een hervorming van de Koreaanse arbeidswetgeving. Of een en ander tot enig resultaat zal leiden moet worden afgewacht. Gezien de felle concurrentieslag waarin Hyundai op de Amerikaanse en Europese markten gewikkeld is, gezien ook de enorme investeringen die deze Koreaanse onderneming terwille van een uitbreiding der produktie en grotere winsten doet, komt het ons voor dat het Hyundai-management nu niet direct geneigd zal zijn om zijn beleid aan te passen aan internationale richtlijnen en gewoonten.

In het jongste verleden is de stormachtige ontwikkeling van Zuid-Korea tot een kapitalistisch land van enige economische betekenis niet alleen gepaard gegaan met soortgelijke arbeidsverhouding als er bijvoorbeeld hebben bestaan in Groot-Brittannië toen het kapitalisme daar nog jong en in opkomst was. Zuid-Korea heeft als gevolg van de kapitalistische ontwikkeling ook in toenemende mate ernstige arbeidsconflicten gekend, die vooral dan tot bepaalde (en soms slechts tijdelijke) concessies van het jonge Koreaanse ondernemersdom leidden wanneer er sprake was een hoogst onverwacht en spontaan optreden van relatief aanzienlijke aantallen arbeiders. Dat is onder meer het geval geweest bij de Koreaanse scheepsbouw.

Eerder dan dat Hyundai en andere Koreaanse autofabrikanten zullen toegeven aan de verlangens van een internationale (en ver weg zetelende!) vakbeweging zullen zij inbinden wanneer hun Koreaanse arbeiders spontaan in actie komen. Vanzelfsprekend, de Koreaanse regering en haar politie zullen zich ook dan niet onbetuigd laten. Maar het gevolg kan alleen maar zijn, dat de conflicten in aantal en betekenis zullen toenemen.

WAARTOE LEIDEN DE JONGSTE GEBEURTENISSEN IN POLEN?

BEGIN JUNI maakten de kranten melding van grote demonstraties in de Poolse hoofdstad Warschau tegen de regering van premier Oleksy en zijn hoofdzakelijk ex-bolsjewistische ministers. De bekende Poolse vakbond 'Solidariteit', aldus de berichten, organiseert de betogingen en telkenmale nemen er andere groepen stakers uit diverse delen van het land aan deel. Tot de demonstrende arbeiders behoorden mijnwerkers uit Silezië en arbeiders van de tractorenfabriek in Ursus, die in het jongste verleden al meer dan eens met felle acties van zich hebben doen spreken.

Mag men de correspondent van De Volkskrant (editie van 3 juni j.l.) geloven, dan heeft een gemeenschappelijk ongenoegen over het beleid van de regering Oleksy de vakbond 'Solidariteit' en de huidige president Walesa, die ooit - maar dan wel lang geleden - een van zijn voormannen was, in elkaars armen gedreven.

Het lijkt ons wat sterk uitgedrukt. Volgens een van de huidige leiders van 'Solidariteit' ziet president Walesa, een verklaard tegenstander van de regering Oleksy, evenals de genoemde vakbond, niets liever dan dat het kabinet ten val komt. Maar dat Walesa om die reden nu wederom, op uitnodiging van 'Solidariteit' als spreker is opgetreden op een bijeenkomst op de (historische) scheepswerf in Gdansk, wil bepaald nog niet zeggen, dat tussen hem en de vakbond de vrede is hersteld.

Walesa heeft zich in de vijftien jaar die achter ons liggen onmaskerd als een man voor wie het hoogste staatsambt belangrijker is dan wat ook en die in heel die periode heeft uitgemunt door een naarstig streven strijd bare arbeiders weer in het gareel te brengen. De vakbond 'Solidariteit' heeft zich meer dan eens ook minder gelegen laten liggen aan de belangen van de arbeiders dan aan de belangen van de organisatie. Maar als vakbond heeft hij zich nooit zo duidelijk en zo ver van de arbeidende klasse in Polen kunnen verwijderen als Walesa, die voor een complete breuk met de arbeidersklasse op geen enkel tijdstip is teruggeschrokken.

Of de regering Oleksy zal vallen moet worden afgewacht. Wat voor kabinet er zal komen als dat inderdaad gebeurt valt moeilijk te voorzien. Maar dat de kloof tussen 'Solidariteit' en Walesa zal worden gedempt lijkt ons ondenkbaar. Die kloof is er namelijk omdat er een diepe kloof bestaat tussen Walesa en de Poolse arbeiders en 'Solidariteit' kan zich niet permitteren dat te vergeten.

- o -